

Michal Flegl

Maršál Dagobert hrabě Wurmser a toleranční evangelíci v Praze

Významný rakouský válečník druhé poloviny 18. století, Dagobert Zikmund (Siegmund) hrabě Wurmser (1724 - 1797), se důležitým a pozoruhodným způsobem zapsal do českých církevních dějin. Jmenovitě do událostí v evangelické Praze v době vydání Tolerančního patentu (1781). Na přelomu 80. a 90. let totiž působil v Praze v hodnosti vrchního generála a sídlil v Morzinském paláci na Malé Straně, v tehdejší Ostruhové (dnes Nerudově) ulici čp. 256.

V tomto období, ještě před vydáním patentu, se začaly projevovat první náznaky náboženské tolerance. Netýkaly se ovšem českého obyvatelstva, ale cizinců evangelického vyznání, převážně německé národnosti. Přišli do Prahy za svým povoláním z Německa i z Uher a byli ušetřeni inkvizičního pronásledování. Patřili mezi ně zejména důstojníci pražské posádky, ale také kupci z německých měst. Jejich ochráncem byl právě generál Wurmser, tehdy zde zastávající velitelské postavení. Sám horlivý evangelík augspurského vyznání (luterán) byl osobností značného vlivu i proto, že patřil k oblíbencům císaře Josefa II.

V té ještě předtoleranční době vznikl v sousedství hřbitova vojenských invalidů v pražském Karlíně u Invalidovny evangelický hřbitov. Norimberští kupci evangelického vyznání obdrželi od gubernia 13. 11. 1777 císařské povolení, aby zde směli zřídit kryptu k pohřbívání nekatolických důstojníků, do níž by mohli být pochováváni i kupci z Norimberku, v Praze zemřelí. V okolí krypty pak vznikl malý evangelický hřbitov. Zpráva z roku 1787 udává, že hřbitov byl obehnan zdí a uprostřed postaven dřevěný kříž a kaple. K pozdějšímu období uvádím, že hřbitov sloužil svému účelu až do roku 1890, kdy byl zaplaven velkou povodní (při té byl výrazně poškozen i Karlův most) a ze zdravotních důvodů se na něm již nesmělo pohřbívát. Němečtí evangelíci si proto založili nový, dodnes existující hřbitov ve Strašnicích a pro české evangelíky bylo r. 1896 zřízeno oddělení na Olšanských hřbitovech.

Vraťme se však do doby toleranční. Vzápětí po vydání Tolerančního patentu generál Wurmser vyzval všechny evangelické vyšší důstojníky, aby se mu přihlásili. Již v červenci 1782 jeho zásluhou tak vznikla vojenská evangelická církev v Praze, sdružující příslušníky obou evangelických vyznání, luterského i kalvínského (helvetského). Generál Wurmser se stal jejím „představeným a patronem“ a ve svém sídle v Morzinském paláci dal k dispozici sál pro konání bohoslužeb. Za garnizónního kazatele byl povolán Kristián Jiří Schmidt z Erlang. Nástupní kázání vykonal 15. 9. 1782. Znamení kazatel a osvícenec Schmidt se záhy uplatnil ve vzdělaných kruzích pražské společnosti. Bohoslužeb jím konaných se účastnili nejen důstojníci a jejich rodiny, v čele s generálem Wurmserem, ale také vojáci z pražské posádky a z pluků v okolí. K nim se připojili další evangelíci národnosti jak německé, tak české (pokud ovládali němčinu). Pastor Schmidt, rovněž literárně činný, všem ochotně poskytoval duchovní péči.

Čeští evangelíci v Praze však toužili založit vlastní sbor. Obrátili se již dříve o radu na významného luterského kazatele Michala Institorise Mossotzyho-Mošovského (1731 - 1803). Ten jim ve svém dopise (27. 4. 1782) doporučil, aby se bezodkladně obrátili na „generála Wurmsera, kterýž jest evangelického náboženství a v Praze zůstává“. Dále charakterizuje Wurmsera jako moudrého pána, který je u císaře vážený a mnoho může učinit. Pražští evangelíci, v čele s architektem J. J. Wirchem, Josefem Volfem a dalšími, následně požádali Institorise o doporučení ke generálu Wurmserovi. Institoris pohotově odpověděl (23. 7. 1782), že v té záležitosti současně píše generálovu adjunktovi Fridrichovi svobodnému pánu z Holze, u něhož se mají ohlásit.

Na základě této zprávy představitelé pražských českých evangelíků podali generálu Wurmserovi žádost (28.10.1782), aby jim umožnil vykonávat české bohoslužby v Morzinském paláci, kde se již konaly bohoslužby německé. Žádost podepsali vedle zmíněných Wircha a Volfa také Jiří Vojáček, majitel vinice na Pernikářce a Josef Vrána, mlynář v Pitkovicích (o Vránovi viz v edici Pramínek, sv. 21). Generál Wurmser ještě téhož dne (!) žádosti vyhověl. České evangelické bohoslužby se pak konaly v sále paláce až do zřízení vlastní modlitebny v Truhlářské ulici (čp. 1076) na Novém Městě pražském. Prvním pastorem českého sboru a. v. byl Matěj Markovic ze Slovenska (Horních Uher), který do Prahy přišel v prosinci 1782. Bohoslužby konal, v dobré spolupráci s kazatelem Schmidtem, v Morzinském paláci, díky porozumění generála Wurmsera, až do 1. 3. 1784. Garnizonní kazatel Schmidt vedl německé bohoslužby vojenské církve v neděli a o svátcích vždy od 9. hodiny, poté (od 10. hod.) následovaly bohoslužby české, vykonávané pastorem Markovicem. Nová modlitebna českého sboru v Truhlářské ulici byla vysvěcena 9. 5. 1784 a stala se tak Markovicovým působištěm na další léta.

Wurmserův pobyt v Praze, nepochybně významný v dějinách pražské evangelické církve, byl ovšem epizodou v jeho dlouhé životní vojenské dráze. Jako příslušník starobylého alsaského šlechtického rodu se narodil 7. 5. 1724 ve Štrasburku. Vojenskou kariéru zahájil ve francouzské armádě. V jejích řadách se roku 1742 zúčastnil bojů v tzv. Sedmileté válce, jedné z etap Válek o dědictví rakouské. Jako mladý důstojník se podílel na vpádu francouzsko-bavorských vojsk do Čech, pod vedením maršála de Bell-Isle. V průběhu bojů postupoval ve velitelských funkcích a získal pověst schopného důstojníka, zejména jako specialista na tzv. nepravděpodobnou válku. Z francouzských služeb však odešel po uzavření francouzsko-anglického míru roku 1762 a přešel do armády rakouské, záhy v hodnosti generálmajora. Také zde se brzy prosadil, zejména svými úspěchy ve válce o dědictví bavorské (1778 - 79), kdy se svým sborem obsadil Kladsko. Postupně následovala další povýšení až na vrchního polního maršála a udělení velkokříže Vojenského řádu Marie Terezie. Toto ocenění bylo výsledkem jeho válečných úspěchů. Jak už to však v bitvách a válkách bývá, vítězství se střídají s porážkami. Nejinak tomu bylo i u maršála Wurmsera, který zvítězil v mnoha významných střetnutích, ale také zažil kruté porážky. V obou případech si uchoval pověst čestného a statečného vojevůdce, bojujícího až do posledních okamžiků. Po vypuknutí válek s Francií velel rakouskému armádnímu sboru na Dolním Rýně, s nímž v roce 1793 dobyl vítězství u Rohrbachu, dále u Germersheimu i u Esslingenu, čímž zastavil postup Francouzů k Mohuči. Na této frontě Wurmser dosáhl dalších úspěchů, vrcholících dobytím Mannheimu a obsazením Falce (1795). V následujícím roce, na vrcholu svých úspěchů, převzal velení rakouské Lombardské armády v Itálii v bojích proti Napoleonovi. Jeho úkolem bylo osvobodit obleženou Mantovu.

Při těchto vojenských operacích však maršála Wurmsera válečné štěstí zcela opustilo. Jeho dva pokusy o osvobození Mantovy skončily neúspěšně (1796). Při obou byl Napoleonem několikrát poražen a poté v Mantově obležen. Tuto obleženou pevnost statečně hájil po devět měsíců a dvakrát se pokusil, marně, o její vyproštění, takže 2. 2. 1797 se musel vzdát. O jeho statečné obraně i o jeho pověsti vojevůdce jistě svědčí i to, že Napoleon mu zaručil čestnou kapitulaci s nejvyššími poctami. Ani poté Wurmser nehodlal ukončit svou vojenskou dráhu a přijal císařovu nabídku na jmenování vojenským velitelem v Uhrách. Pokročilý věk (73 let) spolu s psychickým i fyzickým vyčerpáním, následkem dlouhého obléhání, se však zapsaly na maršálově zdraví. Hrabě Dagobert Zikmund Wurmser zemřel 22. 8. 1797 ve Vídni.

Hodnocení vojenských aktivit maršála Wurmsera patří příslušným odborníkům v dějinách vojenství. V této stati jsem se jen pokusil připomenout jeho poněkud opomíjený, leč důležitý podíl na počátcích evangelické toleranční církve v Praze.

Bibliografická poznámka

O působení D. Z. Wurmsera v evangelických kruzích v Praze přináší základní údaje dílo Ferdinanda Hrejsy - Dějiny české evangelické církve v Praze a ve středních Čechách v posledních 250 letech (Praha 1927) a též Josefa Lukáška - Počátky evangelické církve v Praze (Praha 1914). K širším souvislostem viz Michal Flegl - Toleranční evangelíci v Praze a ve středních Čechách, Muzejní a vlastivědná práce - Časopis Společnosti přátel starožitností, 2000, č. 1, s. 10 - 17. Přehled Wurmserovy vojenské činnosti obsahují základní lexikony.